

Göteborgs Universitet
Svenska språket, fortsättningskurs, VT'13
Specialarbete
av Evgeniya Stroilova
2013-05-31

**Den etniskt kulturella artighetskategorin ur en kommunikativ
aspekt**

Handledare

Rickard Melkersson

Sammandrag

I den här uppsatsen ska jag presentera vad den etniskt kulturella artighetskategorin ur en kommunikativ aspekt är och hur artighet uttrycker sig i olika språk. I dagens moderna värld, sker mycket interaktion på både personlig och professionell nivå. Man måste hantera alla typer av människor av olika temperament, därför måste man vara artig. Vad som är artigt är starkt färgat av kulturen; det som uppfattas som artigt i en kultur kan betraktas som oartigt eller bisarrt i en annan.

Men vad är artighet och hur uttrycker sig artighet i olika språk? På vilka nivåer och hur kan vi strukturera artighetsuttryck i språk?

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka huruvida det finns uttryck för artighet på följande tre nivåer: ordnivå, morfologisk nivå och frasnivå i följande språk: ryska, engelska, tyska, svenska, japanska och turkiska.

Källmaterialet analyseras grammatiskt för att undersöka på vilket sätt uttrycker sig artighet i språken och besvarar ovanställda frågor. Syftet med analysen är att visa att artighetsuttryck inte liknar varandra och inte existerar på alla nivåer i ovannämnda språk.

Nyckelord: *språk, artighetsuttryck, artighet.*

Innehåll

1. Inledning.....	4
2. Metod och material.....	6
3. Teori och tidigare forskning.....	7
4. Resultat.....	8
5. Diskussion.....	14
Källförteckning.....	16
Bilagor.....	17

1. Inledning

I den här uppsatsen ska jag presentera vad den etniskt kulturella artighetskategorin ur en kommunikativ aspekt är och hur artighet uttrycker sig i olika språk. Jag valde det här ämnet eftersom jag redan har skrivit om detta i min magisteruppsats (2009) på universitetet i Ryssland samt jag är väldigt intresserad av artighet för att det är ett aktuellt tema nu särskilt i vårt mångkulturella samhälle. Artighet hjälper oss att kommunicera bättre. I dagens moderna värld, sker mycket interaktion på både personlig och professionell nivå. Man måste hantera alla typer av människor av olika temperament, därför måste man vara artig. I grunden handlar artighet om att visa andra människor respekt så att de känner sig respekterade. Vad som är artigt är starkt färgat av kulturen; det som uppfattas som artigt i en kultur kan betraktas som oartigt eller bisarrt i en annan. I vissa språk finns hela system inbyggda för att uttrycka skillnad i social status och relationer mellan människor. När man i vardagsspråket säger att någon människa är artig menar man ofta att den beter sig enligt etiketten och dess regler och normer för korrekt uppträdande. Till hövligt beteende hör användningen av olika artighetsuttryck, såsom tacksägelser, hälsningar, ursäkter, etc. De ansluter sig till en viss social händelse, där minst två människor kommunicerar.

I magisteruppsatsen skrev jag om olika typer av artighet, exempelvis positiv artighet och negativ artighet, vilken bakgrund den har och hur den här kategorin uttrycker sig i fyra olika språk (ryska, engelska, tyska och japanska). Bakgrunden för magisteruppsatsen var den ryska forskarens S.S. Tahtarova artikel "Den etniskt kulturella aspekten av kommunikativ uppmjukning" (2008). Nu vill jag utöka temat och lägga till två språk, turkiska och svenska, samt se vilken skillnad det ger i min uppsats.

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka huruvida det finns uttryck för artighet på följande tre nivåer: ordnivå, morfologisk nivå och frasnivå i följande språk: ryska, engelska, tyska, svenska, japanska och turkiska. För att veta vilka artighetsselement olika språk innehåller behöver jag få svar på följande frågor.

- Vad är artighet?
- Hur uttrycker sig artighet i olika språk?
- På vilka nivåer och hur kan vi strukturera artighetsuttryck i språk?

Hypotesen är att artighetsuttryck liknar varandra och existerar på alla nivåer i ovannämnda språk. Denna hypotes bygger på ett påstående om att alla språk har artighetsuttryck som vi kan placera på olika nivåer. För att testa hypotesen har jag analyserat

ordböcker, grammatik och genomförde intervjuer med flera människor som har dessa språk som modersmål eller är lärare i språk.

2. Metod och material

För att kunna genomföra följande undersökning om hur artighet uttrycker sig i olika språk har jag valt att översätta artighetsuttrycken från ryska till andra språk. Här har jag använt ordböcker som har hjälpt mig mycket. Arbetet består av översättning från ryska till svenska och sedan från svenska till tyska, japanska och turkiska eftersom jag bara hade tillgång till svenska ordböcker.

En annan metod var att gå igenom grammatikböcker och försöka hitta nödvändigt material för mitt arbete. En annan del av undersökningen var att hitta något liknande i andra uppsatser och försöka använda den här informationen för mina resultat.

Den tredje metoden var att intervjua människor som har dessa språk som modersmål eller är lärare i språk. Jag ställde flera frågor angående artighetsuttryck och har fått svar som jag ska belysa i min resultatdel. Intervjuerna genomfördes med två lärare och två modersmålstalare. Frågorna var enligt redan gjort undersökning och infogades i resultattabellen.

Allt som jag har fått från ordböcker, grammatik och intervjuer är mitt material. Dessutom finns det ett stort arbete som jag har gjort tidigare och nämnde ovan. Det är min magisteruppsats som är den viktigaste och största resurs som jag har använt.

Vad gäller engelska och ryska har jag använt min språkliga intuition som modersmålstalare. Jag har dessa två språk som modersmål och jag behöver inte kontrollera mig genom grammatik och ordböcker samt intervjuer med någon som talar det samma språk som jag.

3. Teori och tidigare forskning

Min magisteruppsats behandlade ett i hög grad utforskat område och jag var den förste som gjorde en stor undersökning på det här temat: "Den etniskt kulturella artighetskategorin ur en kommunikativ aspekt". Där berörde jag sådana begrepp som *ethos*, *artighet*, *kommunikation*, *kultur*. Jag beskrev positiv samt negativ artighet, gjorde jämförelser mellan olika språk och systematiserade artighetsuttryck. Utgångspunkten för mig var P. Brown och S.C. Levinsons verk *Politeness* (1987). Bakgrunden var den ryska forskarens S. Tahtarovas artikel "Den etniskt kulturella aspekt av kommunikativ uppmjukning" (2008). Det finns flera uppsatser som berör artighet, men det finns en del internationell forskning också.

"Artighetsuttryck i svenskan" (Elert 1980) beskriver, strukturerar och kategoriserar artighetsuttrycken i svenska språket efter olika situationer i vilka de förekommer, samt föreslår regler inom vilka artighetsuttrycken ska användas inom ett samtal.

En annan undersökning om artighet är gjord av P. Brown och S.C. Levinson (1987). Konkret säger den att talaren försöker undvika uttalanden som får lyssnaren att känna sig obekvämt och på ett sådant sätt minska risken för ett negativt utfall. P. Brown och S.C. Levinsons verk *Politeness* (1987) behandlar artighetsstrategier och hur dessa väljs i olika situationer.

4. Resultat

Artighetsuttrycken kan kategoriseras efter de situationer och funktioner i vilka de förekommer.

Skrivna och talade språk kan beskrivas som ett system av dels symboler (ibland kallade lexem), dels grammatik (som är språkets regler för hur symbolerna kan kombineras och manipuleras). (Stroilova 2009). Det finns tusentals mänskliga språk och de verkar ha vissa gemensamma egenskaper, även om det finns vissa undantag.

Som sagt, skrivna och talade språk är ett system av olika symboler och grammatik. Alla språk har olikheter och många gemensamma egenskaper. Vårt mål är att kartlägga vilka element av artighet det finns i olika språk.

Det finns tre olika nivåer för att kartlägga artighet: ordnivå, morfologisk nivå och frasnivå i följande språk: ryska, engelska, tyska, svenska, japanska och turkiska.

<i>Nivå Språk</i>	<i>Ordnivå</i>
<i>ryska (Stroilova 2009)</i>	<i>Spasibo = tack, pozhaluysta = varsågod, ty/Vy = du/ni, Gospodin Putin, Gospozha Stroilova = Herr Putin, Fru Stroilova</i>
<i>engelska (Stroilova 2009)</i>	<i>Thank you = tack, please = tack, varsågod, you = du/ni. Det finns inget otrevligt "du", utan artigt "ni"; Mr. Green, Mrs. White = Herr Green, Fru White</i>

<p><i>tyska</i> (Informant 1 (2013), Svensk- tysk ordbok. 2008 : 539, 741, 879, Stroilova 2009)</p>	<p><i>Danke = tack, bitte = varsågod, du/Sie = du/ni, Herr Ober, Frau Merkel = Herr Ober, Fru Merkel</i></p>
<p><i>svenska</i> (Informant 2 (2013), Elert 1980)</p>	<p><i>Tack, snälla, du/ni, Herr Andersson, Fru Svensson</i></p>
<p><i>turkiska</i> (Informant 4 (2013), Svensk- turkiskt lexikon. 2004 : 67, 173, 245)</p>	<p><i>Sağol = tack, teşekkür = tack, merci, canım = Tack, det var snällt. Rica ederim = varsågod, sen/siz = du/ni, Aslan bay, Ayşegül bayan = Herr Aslan, Fru Ayşegül</i></p>
<p><i>japanska</i> (Informant 3 (2013), Chieko Fujio Düring. 1998 : 114-117,</p>	<p><i>des_o / desu_o , arigato = tack, domo arigato = tack så mycket, anata = du/ni, dozo/onegai = varsågod. Tilltal som "herr/fru" finns på morfologisk</i></p>

Stroilova	<i>nivå.</i>
2009,	<i>Watashi wa Jenny</i>
Japanese	<i>deso = Jag heter</i>
phrase	<i>Jenny.</i>
book.	<i>deso - har faktiskt</i>
2001 : 10,	<i>ingen betydelse, bara</i>
Svensk-	<i>understryker artighet</i>
japansk	<i>av pratande person.</i>
ordlista.	<i>Men kan översättas</i>
1973 : 48)	<i>till svenska som "är".</i>

Som vi kan observera i tabellen finns artighet i alla nämnda språk på ordnivå. Om vi pratar om artighetsselement i olika språk, börjar jag med svenskan. Vad jag spontant kan komma på är "*tack*". Många som kommer från andra länder menar att vi svenskar säger *tack* ofta, även när vi betalar i affären och får kvittot, även om det egentligen borde vara tvärtom (att säljaren sa *tack* för att man som konsument väljer deras varor). I många andra kulturer säger man också *tack* (*spasibo* – på ryska, *thank you* – på engelska, *danke* – på tyska, *sağol* – på turkiska, *arigato* - på japanska), fast kanske inte fullt så ofta som i Sverige. Varianter kan vara *tack så hemskt mycket*, *tusen tack*. Till "*tack*" svarar vi *varsågod* - på svenska, *pozhaluysta* - på ryska, *please* - på engelska, *bitte* - på tyska, *rica ederim* - på turkiska och *dozo* - på japanska.

Andra artighetsfraser är att titulera äldre personer med *Ni* (*Vy* – på ryska, *You* – på engelska, *Sie* – på tyska) istället för *du* (*ty* – på ryska, *du* – på tyska). Andra språk har sina egna ord för att uttrycka det: *sen/siz* - på turkiska och på japanska blir det det artiga *anata* som på engelska, var finns inte *otrevligt "du"*, utan artigt "*ni*". Att titulera folk med *Herr* och *Fru* och *Fröken* gjorde man kanske för 50 år sedan men inte nu längre. Inte heller använder man personers yrkestitel vid tilltal. Förut gjorde man det, t.ex. sa man "*Doktor Andersson*, *Magister Persson*", dvs. man tog in folks jobbtitel när man talade till eller om dem. Det var i Sverige. Om vi kommer till andra länder, kan vi höra: *Gospodin, Gospozha* - på ryska, *Mr., Mrs.* - på engelska, *Herr, Frau* - på tyska, *bay, bayan* - på turkiska men inte med efternamn utan med namn. På japanska finns tilltal som "*herr/fru*" på morfologisk nivå, så komplicerat och mångsidigt är språket i Japan. *Des*-stilen utgör vårdat tal i allmänhet, men det är bara en liten del av det väldiga komplex av hövlig stil som kallas "*keigo*". (Chieko Fujio Düring 1998). Man har att välja ord beroende på talande persons plats i den sociala hierarkin.

Vidare väljer jag att beskriva morfologisk nivå och frasnivå tillsammans.

<i>Nivå Språk</i>	<i>Morfologisk nivå</i>	<i>Frasnivå</i>
<i>ryska (Stroilova 2009)</i>	<i>Suffixet -ite , - jte, -te Podozhdite. = Vänta.</i>	<i>Ne mogli by vy... = Kan ni... Mozhesh... = Kan du... Mozhno... = Kan...</i>
<i>engelska (Stroilova 2009)</i>	-	<i>I could, would you, can you; will you, please... = Jag skulle..., Kan du..., Kan du, snälla...</i>
<i>tyska Informant 1 (2013), Stroilova 2009)</i>	<i>Suffixet -en Können Sie... = Kan ni...</i>	<i>Kann ich, kannst du, können Sie, kannst du nicht..., darf ich, muss ich = Kan du..., Får jag...</i>
<i>svenska (Informant 2 (2013), Elert 1980)</i>	-	<i>Jag skulle vilja få... Kan du snälla...</i>
<i>turkiska (Informant 4 (2013)</i>	<i>Suffixet -iniz, - iniz, -sin, -sinler, -sana, -sanıza Bak <i>iniz!</i> = Titta! Gel<i>iniz!</i> = Kom! Git<i>mesin!</i> = Låt honom inte gå! Neden <i>olmasın?</i> = Varför inte låta det vara?</i>	<i>Jättespeciellt form av uttryck Bugün yine çok güzelsiniz hanımefendi. = Du är jättevacker igen idag, min fröken.</i>
<i>japanska (Informant</i>	<i>Suffixet -san, - sama</i>	

3 (2013), Chieko Fujio Düring. 1998 : 114-117, Stroilova 2009)	<i>Tanaka-san,</i> <i>Mimure-sama</i> <i>Verb + -masu</i> <i>Prefix o-, go-</i> <i>Titta =</i> <i>-miru (neutral)</i> <i>-goran ni naru</i> <i>(respekt)</i> <i>-haiken suru (mer</i> <i>respekt)</i> <i>-mimasu (artig)</i>	-
---	--	---

Komplexa språk har ofta alla nivåer som reflekterar artighet, exempelvis, ryska, tyska och turkiska, men vi kan inte hitta frasnivå i japanska språket eftersom det själv är komplicerat med så många suffix och prefix såsom orden *des_o / desu_o*. Det behöver inte ha något särskilt form av en fras för att visa att talande person är artig. Om vi tittar på frasnivå i turkiska språk, ser vi att deras sätt att uttrycka artighet är ett helt annorlunda och skiljer sig mycket från andra språk. Turkiska språk har en väldig speciell form av uttryck. *Bugün yine çok güzelsiniz hanımefendi.* = *Du är jättevacker igen idag, min fröken.* I alla andra språk som jag tog som exempel ser vi att artighet uttrycks genom imperativ form eller modala märken som *Ne mogli by vy, would you, können Sie, Kan du snälla,* osv.

Språk som har böjningsändelser (ryska, tyska, turkiska) har speciella former för imperativ och modala verb. Därför hittar vi i dessa språk artighetsuttryck på morfologisk nivå med hjälp av suffix eller ändelser (titta i tabellen ovan). Vi hittar morfologisk nivå av artighet i alla språk utom engelska och svenska eftersom det inte finns något otrevligt ”du” men artig ”ni” i engelska (och faktiskt alltid artig ”du” i svenska). Alla andra språk reflekterar artighet eller förstärker det genom suffix, ändelse eller prefix som placeras med verb, särskilt i språk som turkiska och japanska. För japanskan är ett artig *anata* inte tillräckligt eftersom vi behöver ett artig suffix eller prefix. Här kommer jag tillbaka till keigo som kan visa oss morfologisk nivån i språket och därigenom reflektera dess artighet genom olika suffix eller prefix beroende på status av människor i en konkret talsituation: *prefix o-, go-* samt *-miru (neutral), -goran ni naru (respekt), -haiken suru (mer respekt), -mimasu (artig).* Vi ser att det japanska språket är mest intressant i den här situationen, eftersom det i det här fallet inte finns

några särskilda suffix eller prefix som uttrycker modalitet eller imperativ samt innehåller i sig artighet och kräver artiga suffix.

5. Diskussion

Syftet med undersökningen var att försöka ta reda på och visa huruvida det finns uttryck för artighet på följande tre nivåer: ordnivå, morfologisk nivå och frasnivå i följande språk: ryska, engelska, tyska, svenska, japanska och turkiska. Det har jag gjort med hjälp av översättning från ryska till svenska och sedan från svenska till tyska, japanska och turkiska, genom att gå igenom grammatikböcker, att intervjua människor som har dessa språk som modersmål eller är lärare i språk. Min hypotes var att artighetsuttryck liknar varandra och existerar på alla nivåer i ovannämnda språk. För att undersöka min hypotes har jag haft ett antal frågeställningar. Undersökningen visade att min hypotes inte stämmer.

På den morfologiska nivån hittar vi inte engelska och svenska språket, eftersom de inte tillhör språkgruppen som har böjningsändelser och uttrycker artighet på ett annat sätt. Det finns inget otrevligt ”du”, men artig ”ni” i engelska och faktisk alltid artig ”du” i svenska. Artighet uttrycker sig här genom imperativ form eller modala märken som *would you*, *Kan du*, *snälla*, som de andra språken gör men de har ändelser också.

<i>Nivå</i> <i>Språk</i>	<i>Morfologisk nivå</i>	<i>Frasnivå</i>
<i>engelska</i>	-	<i>I could, would you, can you; will you, please...= Jag skulle..., Kan du..., Kan du, snälla...</i>
<i>svenska</i>	-	<i>Jag skulle vilja få... Kan du snälla...</i>

Resultatet visar att vi kan inte hitta frasnivå i japanska språket eftersom det själv är så komplicerat med många suffix och prefix, såsom orden *des_o* / *desu_o*, att det inte behöver ha någon särskild form av en fras för att visa att talande person är artig. Det här språket har det artiga keigo som kan leva utan frasnivån och förklarar den morfologiska nivån i språket för oss med hjälp av dess artighet genom olika suffix eller prefix beroende på status av människor i en konkret talsituation: prefix *o-*, *go-* samt *-miru* (*neutral*), *-goran ni naru* (*respekt*), *-haiken suru* (*mer respekt*), *-mimasu* (*artig*). Även tilltal på ordnivå hamnar här på den morfologiska nivån: *Tanaka-san*, *Mimure-sama*.

<i>japanska</i>	<i>Suffixet –san, –sama</i> <i>Tanaka-san,</i> <i>Mimure-sama</i> <i>Verb + –masu</i> <i>Prefix o-, go-</i> <i>Titta =</i> <i>–miru (neutral)</i> <i>–goran ni naru</i> <i>(respekt)</i> <i>–haiken suru (mer respekt)</i> <i>–mimasu (artig)</i>
-----------------	---

En fråga som skulle vara intressant att fortsätta utreda är att försöka hitta några andra alternativ för hur artighet uttrycker sig och fördjupa sig lite mer i det artiga japanska språket med hjälp av kroppsspråk, positiva och negativa artighet och mycket annat.

Resultatet visar också att alla artighetsuttryck i undersökta språk håller sin plats och att det inte finns några tveksamma fall när man tvivlar och frågar sig om det kan vara på något annat sätt.

Efter att jag har gjort denna undersökning förstår jag att det finns en stor skillnad mellan olika språk och hur artighet uttrycker sig i dem. Man kan jämföra olika språk med varandra och hitta skillnader mellan sätt att uttrycka artighet i dem genom grammatiska delar, eller vanliga ord eller en hel sats form. Jag försökte att kartlägga alla möjliga detaljer men det finns mycket mer att undersöka, eftersom jag hittade andra sätt och språk som har många detaljer vilka reflekterar artighet i kommunikation mellan människor.

Källförteckning

Brown P. och Levinson S.C. 1987. Politeness. Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press.

Chieko Fujio Düring. 1998. Japansk språklära. s. 114-117. Lund: Studentlitteratur.

Elert C.C. "Artighetsuttryck i svenskan" (årg 59-60).

Stroilova, E.V. 2009. "Den etniskt kulturella artighetskategorin ur en kommunikativ aspekt" (Этно-культурная категория вежливости в коммуникативном аспекте) (delar av uppsatsen, 142 s.). Arkiv av Ryazan State I.P. Pavlov Medical University.

Таhtarova, S.S. 2008. artikel "Den etniskt kulturella aspekt av kommunikativ uppmjukning" (ТАХТАРОВА С.С. ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ КОММУНИКАТИВНОГО СМЯГЧЕНИЯ, 2008)

<http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/484> Hämtad 2013-05-14

Japanese phrase book. 2001. s.10. Berlitz.

Svensk-japansk ordlista. 1973. s.48. Lund: Studentlitteratur.

Svensk-turkiskt lexikon. 2004. Musa Güner, s. 67, 173, 245. Mölnlycke: Elanders Infologistics Väst AB.

Svensk-tysk ordbok. 2008. s. 539, 741, 879. Stockholm: Livonia Print.

Intervju:

Informant 1 (2013). Personlig intervju. Lärare i tyska och franska. Den 13 maj.

Informant 2 (2013). Personlig intervju. Lärare i svenska. Den 11 maj.

Informant 3 (2013). Personlig intervju. Modersmål – japanska. Den 9 maj.

Informant 4 (2013). Personlig intervju. Modersmål – turkiska. Den 15 maj.

Bilagor

Intervju:

- 1) Vilka artiga ord finns i ett språk?
- 2) Finns det några speciella suffix eller ändelse som visar att person som talar är artig och har respekt till den ~~den~~ med vem hen talar?
- 3) Finns det någon ~~speciell~~ konstruktion eller form av mening eller sats som understryker artighet?

nivå språk	ord	morf. (r, l, □)	fras, mening, sats
(2) ryska ryska	enacudo, nouns- nyricsms, oo/oo <hr/> Tanopun / Tonoma	-te, -ite, -te Nepangute	He uorn sur ba... Howeme... Howemo...
(2) eng.	Thank you, please, you Mr., Mrs.	- ker, s.o. ke imper.	I could, would you, can you, will you, please
de Nat.	Danke, bitte, du/Sie <hr/> Herr, Frau	-Rn Können Sie...	Kann ich... Kannst du... Können Sie... Kannst du nicht... darf ich... muss ich...
sv. L	Tack, snälla, du/ni <hr/> Herr, Fru	- ker s.o. ke imper. (kan b eng)	Jag skulle vilja fö... Kan du snälla

fr M.	Sajol, feleskkür, marci, canim Rica ederim, sen/siz Bay/Bayan. (domo)	-iniz, -iniz, -sin, -sinter, -sana, -sarıza	Byggin yine çok güzel <u>siniz</u> ha- mmefendi: z
jap. R.	deso/desuo aripato, Watashi wa Jenny deso = jag heter J. deso = keigo, uten betyd, uttrycker artighet! anata, dozo/onigai	-sen, -sama (Tanaka-san) (Umura- sama) V+ -masu o-, go-	z Du är jättevacker igen idag, min flickan Börns sex moget, r.k. ugården, u umme-pai bopst pp. 1 b coeg c bevon. 1.

- * Bakiniz - Titta!
- Geliniz - Kom!
- Citmesin - Låt honom inte gå!
- Neben olmasin? - Varför inte låt det vara?
- * Titta = - miru (neutr.)
- joran ni naru (respekt)
- haiken suru (mer respekt)
- mimasu (artigt)